

ОБ'ЄКТИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Вінницька область

ПАСПОРТ

Найменування об'єкта	Артилерійський спостережний пункт
Вид	пам'ятка історії
Тип	споруда
Категорія пам'ятки	
Дата утворення об'єкта	1931-1937, 1941 рр.
Місцезнаходження об'єкта	Вінницька область, м. Хмільник, вул. Курортна (на території меморіального комплексу жертв нацизму)

ПАСПОРТ
об'єкта культурної спадщини

Артилерійський спостережний пункт №263

(найменування об'єкта)

Вид	Тип	Категорія пам'ятки
історичний	споруда	

1. Дата утворення об'єкта:

1931-1937, 1941-1944 рр.

2. Місцезнаходження об'єкта:

Україна, Вінницька обл., м. Хмільник, вул. Курортна (на території меморіального комплексу братських могил жертв нацизму)

3. Охоронний № пам'ятки

Охоронний номер не присвоєно

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об'єкт узятий на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

На державний облік не взятий

5. Наявність охоронних дощок, охоронних знаків, інших інформаційних написів, позначок:

Напис на полірованій кам'яній (граніт) плиті: «Довготермінова вогнева точка років Великої Вітчизняної війни», дата встановлення невідома.

6. Власник:

Комунальна власність	Хмільницька міська рада, 22000 м. Хмільник Вінницької області, вул. Столярчука, 10, тел./факс: 2-25-16, e-mail: miskrada_hm@ukr.net
----------------------	---

7. Користувач:

Хмільницька міська рада

8. Охоронний договір:

Охоронний договір не укладено

9. Функціональне призначення:

Сучасне	Первісне	Інші (протягом часу існування об'єкта)
туристично-екскурсійне	військово-командна споруда – артилерійський спостережний пункт №263 типу М-2	

10. Історичні дані про об'єкт:

Військово-командна довготермінова фортифікаційна споруда оборонного призначення – артилерійський спостережний пункт типу М-2 під №263 пов'язана із історією Летичівського укріпленого району №3, створеного у 1931-1937 рр., та з подіями оборони Хмільника у 1941 р.

Летичівський укріплений район (ЛЕУР) №3 (нумерація станом на 1941 р.), збудований відповідно до оборонної концепції СРСР 20-30-х років ХХ ст., входив до низки укріплених районів так званої «Лінії Сталіна», яка протягнулася повздовж західних кордонів країни. Оперативне призначення ЛЕУРу – забезпечити лівий фланг військ, які мали діяти на Польській ділянці Південно-Західного фронту. Укріпрайон мав зачиняти шлях з району Тирасполя на Вінницю-Гайсин.

16 квітня 1931 р. замісник начальника штабу РСЧА Тріандафілов В.К. директивою №053171 дав вказівку командувачу Українським військовим округом Якіру І.Е. про будівництво Летичівського укріпленого району. З 24 квітня рекогностування смуг оборони ЛЕУР-у проводилось комісією під керівництвом майбутнього коменданта укріпрайону Юрія Володимировича Сабліна (1897-1937). 30 червня 1931 р. Начальник штабу РСЧА наказом № 053288 сс затвердив рішення комісії. Проектування споруд Летичівського укріпрайону велось у 1931 р., під керівництвом начальника робіт Сабліна Ю. В. і помічника начальника з техчастини Тібілова, старшими інженерами Загорулько, Гольц, Макаровим і Глебовим по типовим проектам УНІВ РСЧА.

Будівництво споруд 1-го батальйонного району оборони (БРО) Летичівського УР-у розпочалось в серпні 1931 р. Вело його УНР-52 (Управління начальника робіт), а безпосередньо 1-го БРО будівельна ділянка №3, яку очолював військовий інженер Михайлов. Наприкінці 1932 р. будівництво було завершено, хоча деякі споруди продовжувалися будуватися ще у 1933-34 роках. Обладнання монтувалося до 1937 року.

Спостережні (СП) і командно-спостережні (КСП) пункти в ЛЕУР-і будувалися в основному типів М1 і М2. По зовнішньому вигляду та за розплануванням всі вони мало чим відрізнялися від типових 2-х або 3-амбразурних кулеметних дотів. Товщина стін, перекриттів й їхня конструкція відповідали вогневим точкам того ж класу снарядовитривалості, але їхній обсяг був трохи менше. Двері у всіх об'єктах були броньові.

АСП №263 відносився до типу М2 і мав три амбразури. У спорудженнях подібного типу монтувалися амбразурні вузли Н-31. Для їхньої герметизації використалися герметизуючі пристосування типів ГПН або ГПС зі склоблоком. Самі амбразури трохи ширші й нижчі, ніж у кулеметних дотах і у всіх випадках обладнані противорикошетними кутниками. Штир для кулеметного станка, як правило, був відсутній, але окремі спорудження були обладнані як штирем, так і нішею для кулеметної коробки.

При необхідності, через амбразурні блоки Н-31 можна вести вогонь зі стрілецької зброї. Але стрілянина із цих споруджень допускалася лише в крайньому випадку, з метою самооборони.

На озброєнні кожного СП крім “Максима” й особистої зброї гарнізону, перебували 1-2 ручних кулемета ДП, по кількості амбразур Н-31 і гвинтовочний гранатомет Дьяконова з боєкомплектom з 25 осколкових

гранат. Доповнювали озброєння 10 ручних осколкових гранат Ф-1, 30 освітлювальних й 30 сигнальних ракет. Боезапас становив 18 коробів зі стрічками для станкового кулемета й по 15 споряджених дисків для ДП. 66 цинків (33000 патронів) для кожної точки зберігалося на складах.

Керування вогнем здійснювалося за допомогою приладу СОТ.

Для спостереження за полем бою в СП устанавлювався перископ ПДН-2. Крім того, у кожній споруді були більші стереотруби БС із верстатами по кількості амбразур Н-31 й біноклі.

Для зв'язку СП оснащувалися двома радіостанціями БПК, двома телефонними апаратами УНА-И-31 й одним апаратом УНА-Ф-31. Крім того, кожний з них мав комутатор значно більшої ємності, чим вогневі точки. Через некомплект засобів зв'язку в ЛЕУР-і ці норми не завжди витримувалися. Так всі спорудження подібного типу мали тільки одну радіостанцію замість двох.

Фільтровентиляційне устаткування стандартне для споруд типу М першого етапу будівництва. Крім дегазаційного устаткування в комплект СП типу М входили два газоопридільника, 3 протигази й 2 захисних костюми.

Для освітлення, за бойовим розкладом, кожне спорудження повинне було мати 5 акумуляторних ліхтарів ТА-1, 6 гасових ліхтарів "Кажан" й 5 стеаринових свіч.

Гарнізон СП типу М2 складав 8 чоловік.

З 1931 р. і до середини 1940 р. 1-й БРО було зайнято підрозділами 39-го окремого кулеметного батальйону (ОКБ). В 1940 р. 39-й ОКБ було в повному складі переведено до Кам'янець-Подільського УР-у, а озброєння та обладнання споруд здано на склади. Для охорони споруд і складів створюються окремі роти.

У 1935 році Український військовий округ був поділений на Київський та Харківський військові округи – ЛЕУР увійшов до складу Київського військового округу. Після перетворення Київського військового округу в 1938 році у Київський Особливий військовий округ, ЛЕУР увійшов до складу Вінницької армійської групи. У вересні 1939 року управління Вінницької армійської групи перейменовано в Управління Волочиської армійської групи, після походу Червоної Армії в Західну Україну Волочиська армійська група перейменована на Східну армійську групу, а згодом у 6-ту армію.

25 червня 1936 р., за доносом, був зарештований комендант ЛЕУР-а комдив Юрій Володимирович Саблін. 19 червня наступного року його присудили до страти за "шкідництво" й "зраду Батьківщині". Вирок здійснили 20 червня 1937 р.

22 червня 1941 р., з початком бойових дій, розпочалися роботи по приведенню ЛЕУР-у до повної боеготовності. Озброєння встановлювали в споруди, окремі роти розгорнули в батальйони. Зокрема 1-й БРО було зайнято підрозділами 24-го окремого кулеметного батальйону (ОКБ).

Комendanтом ЛЕУР-у було призначено комбрига Якимовича Антона Івановича (1883-1944).

Бойові дії на лінії ЛЕУР-у розпочалися 12 липня 1941 р. на ділянці Рудня – Летичів.

14 липня на лінію Летичівського УР-у відійшла 216-та мотострілецька

дивізія (МСД) полковника Ашота Саркісовича Саркісяна (1903-1941). В цей день на ділянці 24-го ОКБ в районі Новокостянтінова ворог спробував переправитись через Південний Буг. Ці спроби були відбиті вогнем кулеметів з дотів.

15 липня після потужної артпідготовки гітлерівці розпочали наступ від Летичева до Ялтушкова. До вечора ЛЕУР було прорвано на всю глибину. В ніч з 15 на 16 липня 216-та МСД передала свою смугу обороні 45-ї танкової дивізії (ТД) генерал-майора Соломатіна Михайла Дмитровича (1894-1986) і скупчилася в районі села Бохни для контрудару в напрямку Летичева. Командир 216-та МСД Саркісян А.Д. загинув 16 липня.

Не зважаючи на контрудари радянських частин, 17 липня німецькі війська о 21-00 форсували р.Південний Буг в районі м.Хмільника, танки і піхота увірвалися до переднього краю оборони 1-ї кулеметної роти.

В ніч з 17 на 18 липня бійці 24-го ОКБ та 45-ї ТД, знявши озброєння, залишили споруди Летичівського УР-у і відійшли у напрямку Літина та Вінниці.

Під час оборони ЛЕУРу бійцями 24-го ОКБ було знищено та поранено до 600 гітлерівців, знищено 8 автомобілів із живою силою противника та 5 мінометів. У боях за Летичівський укріплений район німецькі війська понесли значні втрати. Було вбито, поранено й пропало безвісті до 7000 чоловік. Вийшло з ладу багато бойової техніки, у тому числі близько 20 танків. Втрати Червоної Армії за офіційними даними склали: убитими 472 чол., пораненими 77 чол., пропали безвісті 3067 чол. Оборона ЛЕУР-а, незважаючи на 36% укомплектованість рядовим особовим складом, при майже повній відсутності молдодшого командного складу та недостатнього озброєння стримала наступ гітлерівців на 5,5 суток.

Знищення споруджень ЛЕУР-у почалося 15-17 липня. До 30 дотів і напівкапонірів було висаджено своїми гарнізонами при відступі.

Кілька десятків споруд підірвали німці в ході боїв за лінію ЛЕУР-а та після її заняття. При підриві об'єктів широко використалися залишені радянські авіабомби та інші вибухові матеріали. Так, для знищення спорудження типу М2 було необхідно 5-6 100 кг. авіабомб. Але усвідомивши, що знищення всіх об'єктів зажадає колосальної витрати вибухових речовин, вони припинили підривні роботи. У березні-квітні 1944 року при відступі вони знову почали підривати вогневі споруди, але весняне бездоріжжя не дало можливості підвести до багатьох з них вибухівку. Тому були знищені тільки об'єкти поблизу доріг. Коли саме і ким був знищений АСП №263 невідомо.

11. Відомості про сучасний стан об'єкта:

Розташування об'єкта і його роль у навколишньому середовищі	Південна околиця м. Хмільник, вулиця Курортна, на території комплексу жертв нацизму. Композиційна роль у середовищі: споруда являє акцент, що проглядається з території меморіального комплексу. Характер розпланувальної системи – ландшафтний.
Ландшафт	Споруда розташована у невпорядкованій північній частині галявини змішаного лісу, у якому розміщується комплекс.

	Ландшафт – вершина мисоподібного плато, сформованого глибокими балками та руслами струмків
Опис об'єкта	<p>Військово-командна довготермінова фортифікаційна споруда оборонного призначення – артилерійський спостережний пункт типу М-2 під №263 в системі Летичівського укріпленого району №3.</p> <p>Початково восьмикутна одноповерхова залізобетонна монолітна споруда розмірами за типовим проектом 5,5х6,2 м – зруйнована вибухом із середини.</p> <p>Типові розміри для таких споруд: товщина стін – напольні 1,2-1,3 м, бічні 0,8-1 м, тильні 0,6-0,8 м; товщина перекриття 0,8-1 м.</p> <p>Сьогодні – руїна споруди орієнтовними розмірами 8х9 м, висотою над сучасним рівнем поверхні 1,55 м та 2,5 м всередині, без перекриття, перемичок та будь-якого обладнання, в стані інтенсивної природної руйнації атмосферними чинниками та заростями. Частина перекриття розміром 2,5х4 м відкинута вибухом на схід від споруди на відстань 5 м.</p> <p>Збереглася напольна східна стіна із однією амразурою, інші стіни та перекриття зруйновані.</p>
Перебудови, втрати й історичні нашарування	В період 1941-1944 років вибухом зруйновані бічні та тильна стіни, перемички, перекриття і обладнання споруди. Обладнання повністю втрачене. Втрати складають 80%.
Наявність творів мистецтва та їх опис	Відсутні
Опис території об'єкта	Споруда розташована у непорядкованій північній частині галявини листвяного лісу, у якому розміщується комплекс поховань жертв нацизму.
Загальна оцінка технічного стану об'єкта, дата, № акта технічного стану	Монолітна залізобетонна споруда. Руїна.
Наявність інженерних мереж та інженерного обладнання	Відсутні
Дата і № довідки про майнову	Майнова цінність не визначена

цінність об'єкта, найменування організації, яка провела оцінку, вартість в гривнях	
--	--

12. Перелік складових (для комплексу (ансамблю, визначного місця):

--

13. Територія об'єкта:

Площа	Близько 100 м ²
Опис меж території об'єкта	На захід – ліс та вул. Курортна, на північ – узлісся та польова дорога, на схід – узлісся, на південь – ліс та меморіал.

14. Оцінка антропологічної, археологічної, естетичної, етнографічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності об'єкта:

Якості об'єкта, завдяки яким він набуває культурної цінності як пам'ятка	Автентичний історичний об'єкт, споруда, яка має значення для вивчення історії фортифікації та військової тактики ХХ ст., подій Другої Світової війни 1939-1945 років та вшанування пам'яті жертв нацизму.
--	---

15. Зони охорони пам'ятки:

Організація-розробник науково-проектної документації	Не розроблялися
Дата розроблення науково-проектної документації	Не розроблялася
Дата і номер документа про затвердження науково-проектної документації	Не розроблялася
Короткий опис меж зон охорони із зазначенням	Не розроблялися

площі кожної зони	
-------------------	--

16. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
Не розроблялася			

17. Дослідницькі й реставраційні роботи на об'єкті:

Найменування робіт	Рік проведення	Замовник	Виконавець	Підрядна організація
Дослідницькі та реставраційні роботи не проводилися.				

18. Основні джерела відомостей про об'єкт:

Археологічні матеріали	
Іконографічні матеріали	
Архівні матеріали	РГВА, ф. 3 УР, оп. 28930, д. 1; РГВА, ф. 36967, оп. 1, д. 54
Бібліографічні матеріали	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історія міст і сіл Української РСР. У 26 т. – Вінницька область. – К.: Головна редакція УРЕ, 1972. – С. 669. 2. Пам'ятки історії та культури Вінницької області: словникова частина / Упорядники: Ю.А.Зінько, М.Р.Мудраченко та ін. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2011. – С. 285. 3. Ленский А.Г. Сухопутные силы РККА в предвоенные годы. Справочник-СПб.:Б&К, 2000. – 193 с. 4. Егоров Е. П. И др. Инженерные войска Советской армии 1918 – 1945 гг. – М.: Воениздат, 1985. 5. Хорьков А. Г. Грозовой июнь. М.: Воениздат, 1991. 6. Владимирский А. В. На киевском направлении. М.: Воениздат, 1989. 7. Украина. Лето 1941 г. Сборник материалов. К.: «Украина», 1991. 8. Левыкин В. И. Фортификация: прошлое и настоящее. М.: Воениздат, 1986.

19. До паспорта додаються графічні матеріали та фото фіксація:

Найменування	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Генеральний план з позначенням зон охорони	1	2015 р.	Мазур О.В

Обміри:			
Поповерхові плани	3	2015 р.	Мазур О.В
Креслення фасадів (у разі потреби)			
Розрізи			
Фотофіксація:			
Фото загального вигляду	1	2015 р.	Мазур О.В
Фото фрагментів			
Фото деталей			
Фото інтер'єра			
Інше			

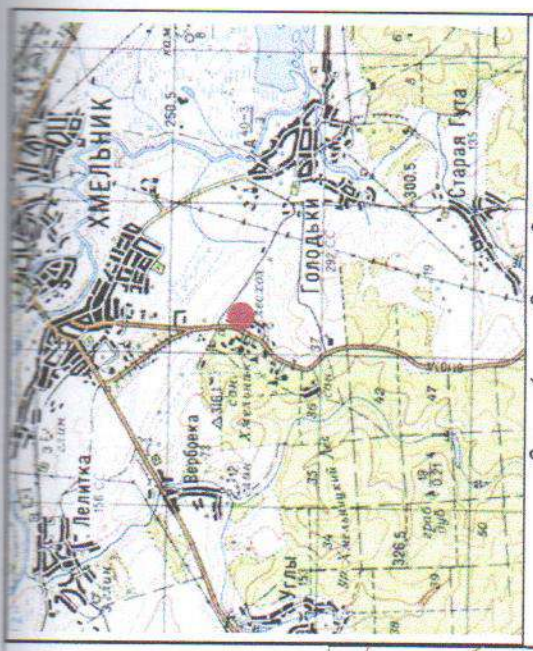
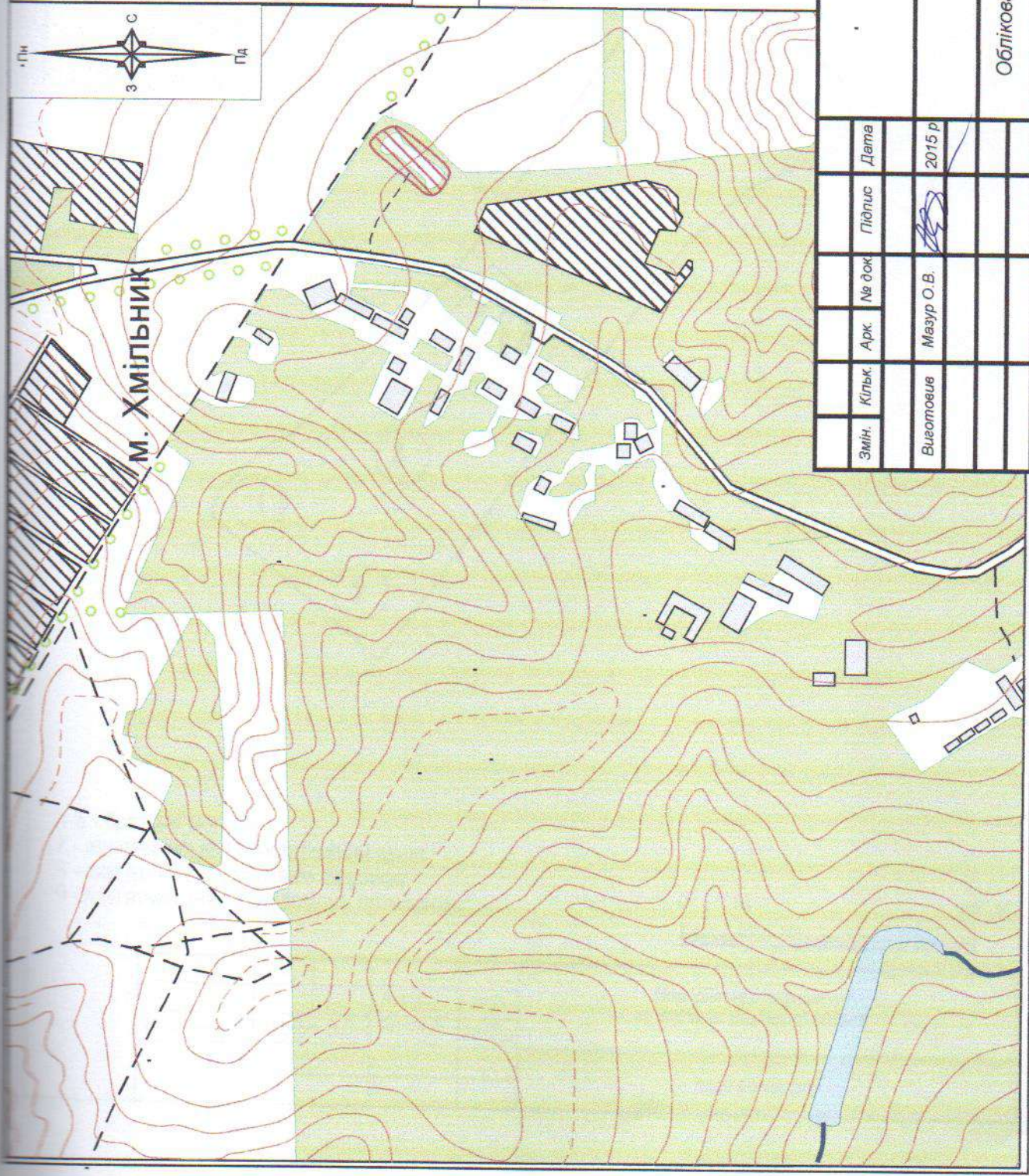
Паспорт склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Завідуюча відділом охорони пам'яток історії і культури Вінницького обласного краєзнавчого музею	Історія. Магістр.	Потупчик М.Є.		2015 р.

Керівник органу охорони культурної спадщини
 Завідуючий сектором
 охорони культурної спадщини
 управління культури і туризму
 Вінницької облдержадміністрації
 (ініціали, прізвище, підпис, печатка)

М.В.Потупчик

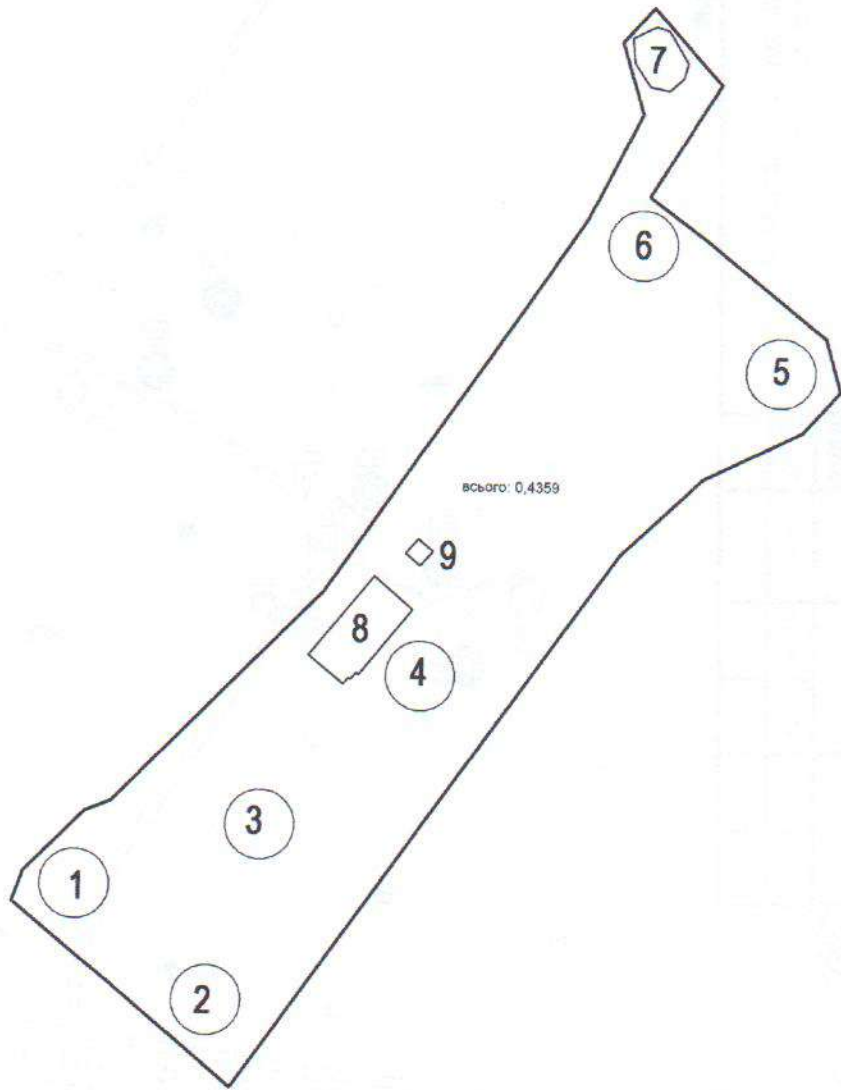
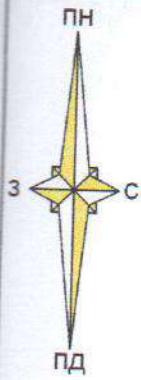
 - Меморіальний комплекс жертв нацизму

Змін.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата
	Виєстович	Мазур О.В.			2015 р
Ситуаційний план					
Облікова картка і паспорт пам'ятки					

Аркуш

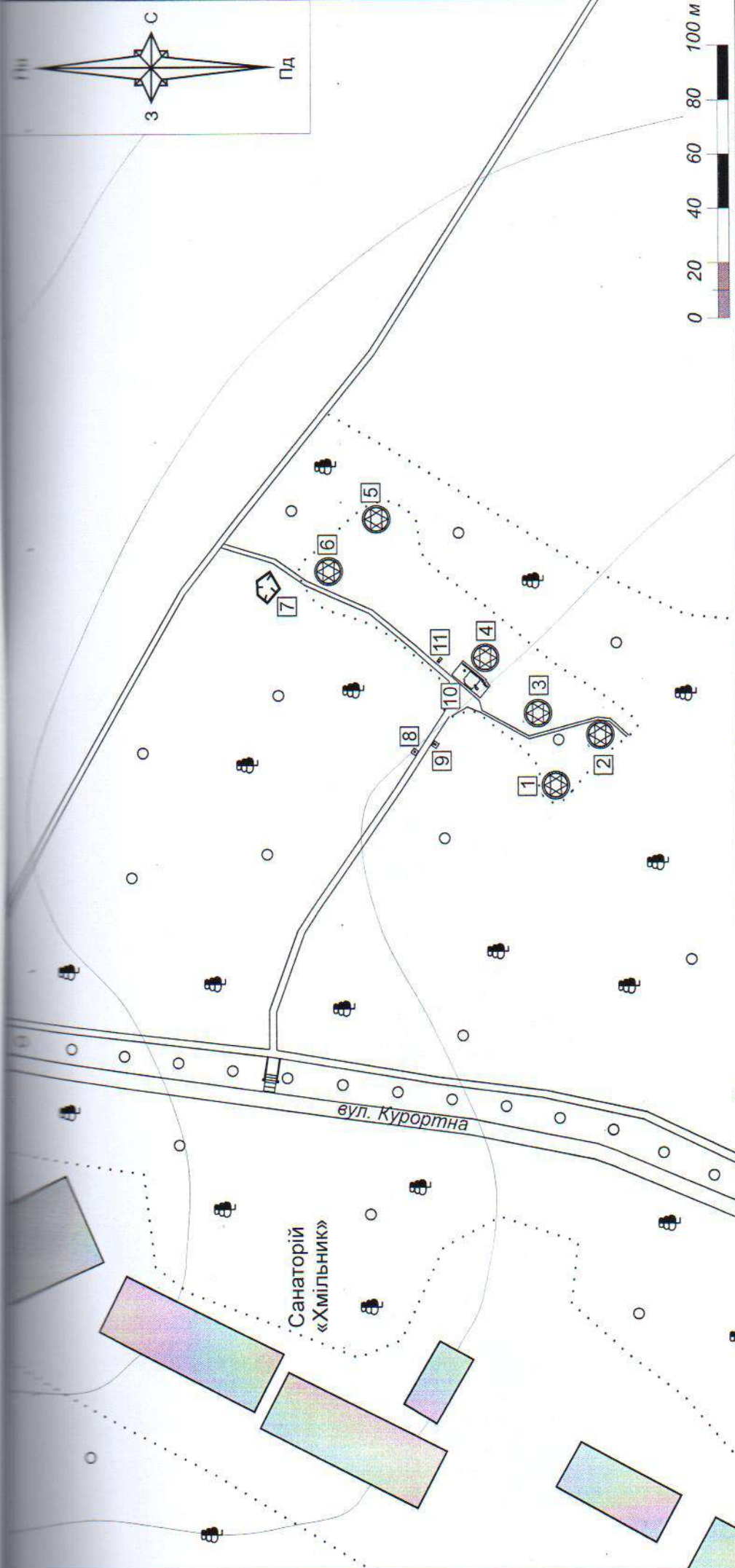
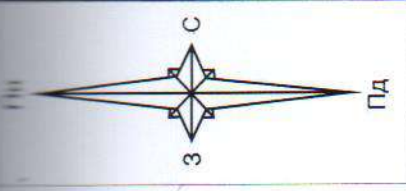
Аркуше

- 1-6 - братські могили
- 7 - артилерійський спостережний пункт
- 8 - пам'ятний знак жертвам фашизму
- 9 - пам'ятний знак "Невідомому праведнику"

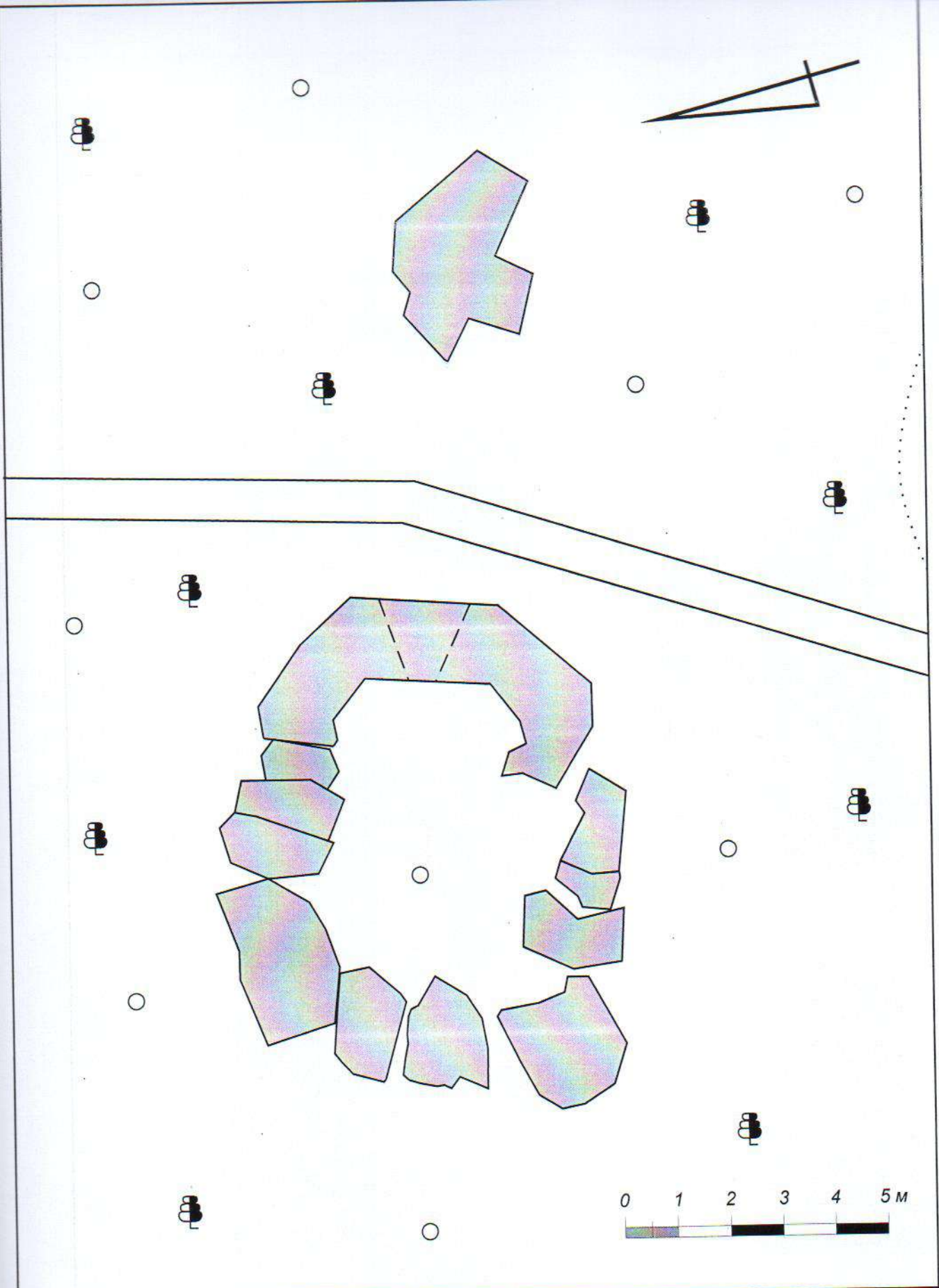

				підпис	дата	Меморіал жертв фашизму м. Хмільник Вінницької області
Виготовив	Мазур О.В.	<i>[Signature]</i>	2015 р.			
						план меморіалу

Меморіальний парк пам'яті жертв нацизму м. Хмельник, Вінницька область						Дата	2015 р.	
Змін.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Мазур О.В.			
Виготовив						Стедія	Аркусш	
							Аркусшів	
Генеральний план								
Облікова картка і паспорт пам'ятки								

- 1-6 - братська могила
- 7 - ДОТ
- 8 - Мінора
- 9 - пам'ятник «Насильству ні.»
- 10 - пам'ятник
- 11 - пам'ятник «Неизвестному праведнику»
- охоронна зона
- - - зона регульованої забудови

						Артилерійський спостережний пункт, м. Хмільник, Вінницька область				
Змін.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата					
					2015 р.					
Виготовив	Мазур О.В.	[Signature]				Загальний вигляд АНП		Стадія	Аркуш	Аркушіє
						Облікова картка і паспорт пам'ятки				

										Артилерійський спостережний пункт, м. Хмільник, Вінницька область	
								Підпис 		Дата 2015 р.	
								Візюков О.В.			
										Загальний вигляд АНП	